

17 Přílohy

Příloha č. I - A Dutch project: Assessment for Sign Language of the Netherlands

a) Slovníková část

1. receptivní *Test znakové zásoby*, ve kterém je dětem předložena videosekvence znaku na jejímž základě děti vyberou jeden ze čtyř nabízených obrázků, který danému znaku odpovídá. Tyto znaky představovaly podstatná jména, slovesa a přídavná jména. Testovány byly děti ze dvou částí Nizozemska, a to z Rotterdamu a z Voorburgu. Testování proběhlo opakovaně, čímž autoři chtěli porovnat výsledky každého dítěte z prvního a druhého testování a tím zjistit, jaké úkoly nejlépe reflektují jazykový vývoj.

2. produktivní *Test znakové zásoby* využívá zdrojového testu TAK. Dětem jsou promítány obrázky a ty je mají jedním znakem pojmenovat. Opět se testovala znalost podstatných jmen, sloves a přídavných jmen.

3. V *Testu významu znaků* je více zkoumána lexikální znalost významu znaků a vztahů mezi nimi v tzv. sémantické mapě. Děti měly ve srozumitelně strukturovaném dotazníku popsat význam šesti znaků. Popisovaly znaky lišící se v jejich konkrétnosti a abstraktnosti, v každodenním či akademickém používání.

b) Morfosyntaktická část

4. Umístění referenta. V tomto testu je hodnoceno porozumění lokalizaci. Úkolem respondenta je odpovídat na otázky:

- kde je umístěn referent,
- jaký bod v prostoru je spojen s konkrétním referentem.

5. V subtestu *Slovesná shoda* děti nejprve zhlédnou výpověď v NGT, která obsahuje slovesnou shodu, ke které mají následně přiřadit jeden ze tří nabízených obrázků.

Příloha č. II - American Sign Language Assessment Instrument (ASLAI)

a) Produktivní dovednosti

1. Předměty

V tomto úkolu je hodnocena míra a správnost použití klasifikátorů. Respondenti zhlédnou vždy videosekvenci, ve které jsou zobrazeny různé předměty, jejichž konkrétní způsob umístění mají následně vyjádřit v ASL.

2. Slovesa pohybu a polohy

Tento úkol byl upraven podle původního testu S. Suppaly a kol. Test Battery for ASL Morphology and Syntax. Jeho cílem je měřit užívání různých typů klasifikátorů v závislosti na konkrétním podstatném jméně, které zobrazují, či na slovese pohybu. Výsledkem tohoto úkolu je tedy rozbor různých kombinací sloves a podstatných jmen, které mohou být v ASL produkovány.

3. Simultánní konstrukce

V tomto testu musí neslyšící děti používat již rozvinutější syntaktické a morfologické znalosti ASL. Jejich odpovědi by měly obsahovat větná souvětí.

4. Převyprávění dvou příběhů

Nejprve je dítěti představen dynamický animovaný příběh O želvě a zajíci. Po jeho zhlédnutí je úkolem dítěte celý příběh převyprávět v ASL. Příběh je sestaven tak, aby dítě při jeho produkci muselo využít různé jazykové funkce ASL, jako např. tzv. sémantické klasifikátory k popisu charakteru postav, slovesa pohybu, střídání rolí či rozlišování vyprávění z pohledu vypravěče a z pohledu jednotlivých postav. Následně dítě zhlédne dvouminutový sled obrázků s příběhem. Poté je dítě vyzváno, aby příběh převyprávělo.

5. Souvětí

Základem tohoto úkolu jsou tři sady obrázků, které mají dítě stimulovat k použití vedlejších vět vztavných. Autoři se při jeho tvorbě inspirovali testem The Relative Clause Task vytvořeným v roce 1988 de Villierem, který ho používal právě při zkoumání syntaxe anglického jazyka u neslyšících (Petráňová, zatím nepublikováno). Výkony dětí jsou hodnoceny na základě užití jednoduchých větných či těžších vložených struktur či topikalizace.

b) RECEPTIVNÍ DOVEDNOSTI

6. *Synonyma x antonyma*

Děti mají za úkol vybrat, jaká z nabízených možností nejvíce odpovídá buď synonymu nebo antonymu ke konkrétnímu výrazu.

7. *Vyjádření mnohosti*

Dětem je ukázána série obrázků, ke kterým mají následně vybrat jednu ze čtyř nabízených vyjádření v ASL.

8. *Slovník ve větách*

V tomto receptivním úkolu je hodnoceno použití málo užívaných a neobvyklých znaků ASL.

Příloha č. III - British Sign Language Receptive Skills Test (BSL-RST)

1. část

Autorky si pomocí této první části poradily s existencí dvou variet britského znakového jazyka. Ve slovníkové části je totiž dětem promítáno 24 obrázků a jejich úkolem je obrázky pojmenovat. Právě na základě jejich odpovědí zkušený administrátor, který ovládá BSL rozhodne, jakou varietu BSL dítě používá¹ a jaká varianta testu mu tedy bude v druhé části testování předložena. Tato první část trvá asi 5 minut.

2. část

Druhá část testu, jak již bylo výše řečeno, existuje ve dvou variantách a je na administrátorovi, jakou dítěti předloží.

Konkrétně se test skládá ze 40 videosekvencí, které jsou seřazeny podle obtížnosti od nejsnazší po nejtěžší (autorky tak učinily podle výsledků pilotní studie). Jeho cílem je zhodnotit použití morfosyntaktických pravidel v BSL při hodnocení negace, jmenných/slovesných párů (noun-verb distinction), specifikačtorů tvaru a velikosti (size/shape specifiers), morfologie prostorových sloves (spatial verb morphology) či klasifikačtorů držení (handling classifiers).

¹ Ve Velké Británii existují dvě variety BSL, a to pro severní UK či pro jižní UK.

Příloha č. IV - American Sign Language Proficiency Assessment (ASL-PA)

Účastníci testu jsou nahráváni na video během tří typů promluv. V prvním typu (interview) pokládá výzkumník dítěti takové typy otázek, které mají navodit přirozenou konverzaci a díky kterým se snaží získat detailní odpovědi. V druhém typu (interakce vrstevníků) je úkolem dvou dětí, aby pokládaly jeden druhému otázky. Třetí typ promluvy je vyprávění příběhu (storytelling). Děti mají za úkol převyprávět kreslený příběh Želva a zajíc, který jim administrátor nejprve promítne.

Příloha č. V - Aachen Test of Basic German Sign Language Competence (ATG)

Úkol č. 1

Testují se expresivní jazykové dovednosti, a to při spontánním znakování. V první části testu respondent odpovídá na otázku z určitého tématu – např. jeho život a volnočasové aktivity. Ve druhé části jsou vyzváni k vysvětlení konkrétních pojmů, jako např. počítač, letadlo, fotbal. Obě části jsou pro účely další analýzy natáčeny na videokameru.

Úkol č. 2

V tomto úkolu se testují receptivní dovednosti. Skládá se z 60 videosekvencí (pro děti pouze 30) s obrázky objektů, živých bytostí či situací a úkolem respondenta je posoudit na čtyřbodové stupnici, jak dobře uvedený znak reprezentuje význam obrázku.

Úkol č. 3

Porozumění frázím. V tomto úkolu je hodnoceno porozumění jazyku na lexikální, morfologické a syntaktické úrovni. Respondentům jsou nejprve přehrána videa s frázemi ve ZJ (15 pro děti a 21 pro dospělé). Potom je jejich úkolem pomocí figurek zopakovat frázi, kterou viděli, a při tom rozlišit gramatický a topografický znakovací prostor.

Úkol č. 4 a Úkol č. 5

V tomto úkolu je cílem testovaných popsat a pojmenovat kartičky s obrázky (dospělí 60 a děti 30), které se shodují s těmi v úkolu 2, jsou ale uváděny v jiném pořadí. Nejprve testovaní popíšu obsah a posléze obrázek pojmenují. Pokud není popis dostatečný, popíše jej testovaný ještě jednou. Testuje se zde gramatika a slovosled ve ZJ.

Úkol č. 6

Porozumění textu. Tento úkol použil metodu “hraní rolí”. Fráze z úkolu 3 jsou respondentům prezentovány v DGS a ti je mají posléze předvádět s vybranými předměty. Každá výpověď se skládá z 11 (pro dospělé) a z 8 (pro děti) DGS frází. Na rozdíl od úkolu 3 ne všichni referenti jsou v tomto úkolu pojmenováváni podstatnými jmény, ale někteří i zájmeny. Pro splnění tohoto úkolu musí mít respondenti dostatečnou znalost principů simultánnosti ve znakovém jazyce o také využití prostoru.

Úkol č. 7 a Úkol č. 8

Tyto úkoly zahrnují testování receptivně-expressivních jazykových dovedností na lexémové a frázové úrovni. Úkol č. 7 se skládá z 36 jednoduchých výpovědí ve znakovém jazyce (např. jednolexémové znaky či složené znaky) a úkol č. 8 zahrnuje 24 frází (složené

věty atd.). Úkolem respondentů není opakovat celé zadání, ale pouze jeho obsah. Celkový počet jednotek je 60 pro dospělé a 30 pro děti.

Úkol č. 9

V tomto úkolu je cílem respondentů převyprávět příběhy. Nejprve zhlédnou 6 videozáznamů (děti 3), přičemž každý je promítnut dvakrát. Tato videa jsou komplexnější než v úkolu 6 a jsou založena na každodenních situacích, ve kterých se ale objevují neočekávané události, které jsou vyjádřeny idiomem v DGS. Tvůrci tohoto cvičení předpokládají, že jednoduchý znak by byl pravděpodobně plně zopakován. Syntakticko-lexikální struktura by ale naopak pouze zopakována být neměla.

Příloha č. VI - Assessment instrument for Sign language of the Netherlands

Úkol č. 1 Porozumění fonologickým rozdílům

V tomto úkolu je na obrazovce počítače postupně předvedeno 36 dvojic znaků, které jsou buď shodné, nebo se odlišují jedním parametrem znaku². Úkolem dětí je rozhodnout, zda předvedené znaky mají stejný význam nebo se liší.

Úkol č. 2 Produkce zaměřená na fonologickou přesnost

Tento subtest je založen na imitaci, kdy je úkolem dětí opakovat znak, který předvede figurant na obrazovce. Administrátor testu při tom hodnotí, zda dítě použilo přesné parametry znaku (tedy jeho tvar, pohyb a orální komponent). Součástí tohoto testu je i skórovací list, na který administrátor zapisuje případné chyby v provedení znaků dítěte.

Úkol č. 3 Receptivní test znakové zásoby

V testu děti zhlédnou znak, který předvede figurant a poté jsou jim na obrazovce nabídnuty 4 obrázky. Úkolem dětí je vybrat ten, který odpovídá předvedenému znaku. Celkem 61 znaků autoři pečlivě vybírali společně s distraktory tak, aby předešli možnému odhadu správné odpovědi.

Autoři tento subtest administrovali celkem 28 slyšícím dětem (ve věku 11 až 12 let) bez znalosti SLN, aby zjistili efekt ikonicity znakového jazyka na odhadování správných výsledků. Průměrně byla úspěšnost dětí 33,5 %, což naznačuje, že slyšící děti přes provedená opatření stejně efektivně využívají ikoncity znaků. Jak ale autoři uvádějí, některé děti po testu potvrdily, že využívaly i mluvních komponentů pro uhodnutí obrázku, které byly součástí většiny nabízených znaků³. I přesto autoři považují tento problém za dostatečně zmírněný.

Úkol č. 4 a 5 Expresivní test znakové zásoby

Subtest znakové zásoby dětí byl rozdělen na dvě části. V první části bylo úkolem dětí uvést znak pro obrázek (celkem 54), který se zobrazil na obrazovce. V druhé části měly děti popsat

² Jedná se o minimální páry SLN, které se odlišují buď pohybem úst, tvarem ruky či pohybem.

³ Jednalo se o citátovou podobu znaku, která podle autorů obsahuje slovo téměř vždy celé (Hermans a kol. in Haug 2010a).

význam celkem 40 obrázků, zobrazených na obrazovce. Administrátor testu současně zapisoval případné chyby.

Úkol č. 6 a 7 Receptivní a expresivní test morfosyntaktických pravidel

V testu na porozumění morfosyntaktickým pravidlům děti nejprve zhlédly frázi či větu na obrazovce a potom bylo jejich úkolem vybrat jeden ze čtyř nabízených obrázků, který výpovědi odpovídal.

Test vyjadřovacích morfosyntaktických dovedností dětí v SLN se zaměřil na hodnocení slovesné shody, aspektu sloves či klasifikátorů pohybu a umístění. Dětem se jako příklad na obrazovce zobrazil obrázek. Vedle něj se objevilo video, kde byl obrázek figurantem popsán v SLN. Další obrázek, který se dětem zobrazil měly již popsat ony. Administrátor testu opět hodnotil, zda děti popsaly všech 24 obrázků správně či chybně.

Úkol č. 8 a 9 Test na porozumění a produkci vyprávění

V subtestu porozumění vyprávění děti nejprve zhlédnou na obrazovce příběh v SLN, po kterém se zobrazí 4 otázky, na které děti odpovídají. Jen některé otázky ovšem odkazují ke zhlédnutému příběhu. Administrátor hodnotí, zda děti správně odpověděly na otázky.

V úkolu na produkci vyprávění děti nejprve na obrazovce zhlédnou příběh. Po jeho skončení jsou instruovány k tomu, aby jej samy převyprávěly v SLN.

Příloha č. VII - Test of American Sign Language (TASL)

Test na produkci jazyka

1. Test na produkci klasifikátorů

Dětem je dvakrát po sobě přehrán pětiminutový animovaný příběh. Nejprve vcelku a podruhé v 10 krátkých segmentech. Dítě je potom vyzváno k přeznakování příběhu, během kterého je natáčeno na videokameru. Hodnoceny jsou posléze přítomnost správně provedených klasifikátorů.

2. Popis

Děti nejprve zhlédnou obrázky z dětské knihy bez textu. Potom jsou vyzvány k přeznakování daného příběhu v ASL. Stále jsou natáčeny na videokameru. V natočených materiálech jsou posléze pomocí skórovacího listu hodnoceny gramatické a vypravěčské aspekty ASL.

Test na porozumění

3. *Porozumění textu*

Na videu je dítěti ukázáno vyprávění rodilého mluvčího v ASL. Během videa jsou dítěti zadávány otázky, které zjišťují jeho porozumění. Vše je nahráváno na videokameru.

4. Porozumění klasifikátorům

Dítěti jsou ukazovány různé obrázky. Neslyšící osoba každý objekt pěti různými způsoby popíše. Úkolem dítěte je vybrat nejvhodnější popis.

5. Čas

Dítěti je představeno 6 údajů, které odkazují ke specifické časové periodě. Na formuláři pro odpovědi, který se podobá kalendáři, je úkolem dítěte označit datum korespondující s výpovědí, které vidělo.

6. Vyjádření prostoru

Znakující figurant popíše umístění nějakých objektů (jako např. vozidla na křižovatce či nábytek v ložnici). Dítě má na základě tohoto popisu vybrat obrázek z nabídky, který popis nejlépe vystihuje.

Příloha č. VIII - Konference a workshopy

Dosud se konalo několik významných konferencí na téma testování znakového jazyka. Některé akce byly jednorázové, jiné se opakují s různou periodou.

Kongresy pořádá každé 4 roky například *Světová federace neslyšících*. Poslední v pořadí již 15. ročník se konal v roce 2007 v Madridu a jeho tématem byla Lidská práva prostřednictvím znakových jazyků. Letos se bude konat další kongres, a to v jihoafrickém Durbanu a téma, které jej bude naplňovat, bude Globální renesance Neslyšících.

Následovat po něm bude v červnu roku 2015 *Mezinárodní kongres vzdělávání neslyšících*, a to na Patraské Univerzitě v Řecku.

Dále *Center for Deaf Studies* v Bristolu v červenci 2011 pořádalo v pořadí již druhé Sympóziu v aplikované lingvistice znakových jazyků na téma Dokumentace znakových jazyků pro účely vyučování a učení. Na sympóziu byla prezentována například témata osvojování prvního a druhého jazyka, vyučování a učení znakového jazyka jako jazyka mateřského či testování a hodnocení dovedností ve znakovém jazyce.

V září letošního roku (2011) se pod hlavičkou *Evropské nadace pro vědu* ve švýcarském Curychu bude konat workshop s názvem Rozvoj teoretických a praktických pokynů pro adaptaci společného evropského referenčního rámce pro znakové jazyky. Tuto akci organizuje Tobias Haug, Jörg Keller a klíčová témata, kterými se budou účastníci workshopu zabývat, bude zejména SERRJ znakových jazyků, učení druhého jazyka a jeho výuka, testování a hodnocení znakových jazyků. Organizátoři této akce reagují na změny, které přinesl patnáctiletý výzkum v oblasti učení druhému jazyku včetně jeho výuky a hodnocení dosažených dovedností. Toto setkání není bohužel otevřeno veřejnosti.

Evropská nadace pro vědu ve spolupráci s T. Haugem tímto navazuje na dřívější workshop, který se konal před pěti lety 15. - 17. září 2006. Společně s Haugem z Univerzity v Curychu organizoval akci W. Mann z Londýnské City University. Téma bylo *Teoretické a praktické implikace pro porozumění osvojování znakového jazyka a jejich důsledky pro hodnocení dovedností ve znakovém jazyce*. Výsledky tohoto workshopu spočívaly především ve zhodnocení klíčových témat v oblasti osvojování znakového jazyka a zdůraznění nutnosti koordinované meziuniverzitní spolupráce mezi výzkumníky.